

BOLALAR NUTQINING RIVOJLANISHIDA LOGOPEDIK

O‘YINLARNING AHAMIYATI

Bekmirzayeva Onaxon Axmadjanovna

Namangan shahar 49-IMMI o‘qituvchisi, defektolog

Adashaliyeva Mexribonu Mirzoxid qizi

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar nutqining rivojlanish xususiyatlari, ularda uchraydigan nuqsonlar, nuqsonlarni bartaraf qilish, bolalar nutqining rivojlanishida logopedik o‘yinlarning ahamiyati haqida ma’lumot berilgan.

Kalit so‘zlar: bola, nutq, nuqson, defektologiya, logopediya, o‘yin, logopedik o‘yin.

Har bir inson o‘zining ichki hissiyotlarini nutq orqali bayon qiladi. Nutq esa barcha insonlarda mukammal tarzda shakllangan va rivojlangan bo‘lavermaydi. Nutq kamchiligini aniqlash, o‘rganish, bartaraf etish va uni oldini olish defektologiyaning barcha sohalari, shu jumladan logopediya uchun ham muhimdir.

Nutqdagi kamchiliklar bolalarning muomala qilishi va o‘qishi uchun salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Nutq kamchiliklarini o‘z-o‘zidan mustaqil bartaraf etib bo‘lmaydi. Nutq buzilishlari uzoq vaqt bartaraf etish ishlarini olib borishni talab etadi. Nutq kamchiliklariga ega bo‘lgan bolalarga ta’sir etishni to‘g‘ri tashkil etish uchun nutq faoliyati buzilishining sabab va mohiyatini anglab yetish, nutqdagi kamchiliklarning paydo bo‘lishi, nutq buzilishlarining rivojlanishi va uni bartaraf etish qonuniyatlarini bilib olish kerak. Bu esa ravon to‘g‘ri nutqning yuzaga chiqishiga, aniq maqsadni ko‘zlab harakat qilishga va nutqdagi kamchiliklarni bartaraf qilishga xizmat qiladi.

Bolalar bog‘chasining ta’lim-tarbiya dasturida og‘zaki nutqning, ya’ni lug‘at boyligining oshib borishini, nutqning grammatik jihatdan to‘g‘ri tuzilishini, tovush talaffuzini har tomonlama rivojlantirish nazarda tutiladi. Ayrim bolalar tovushlarni noto‘g‘ri talaffuz qilibgina qolmay, balki ularni bir-biridan farqlay olmaydilar. Nutqdagi bunday kamchiliklar mashg‘ulotlarni o‘zlashtirishda bolalar

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Bilbao, Spain on November 10th, 2022.

www.conferencezone.org

uchun sezilarli qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Bunday hollarda bolalar logopedik mashg'ulotlar yordamiga muhtoj bo'ladilar. Nutq kamchiliklarini bartaraf qilish uchun turli xil mashqlarni tartib bilan bexato bajarish va logopedik o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Logopedik o'yinlar maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar bilan olib boriladi. Logopedik o'yinlar bolalarning nutqdagi nuqsonlarini bartaraf qilish, ularning jismoniy va aqliy jihatdan tarbiyalanishlari va barkamol inson bo'lib voyaga yetishishlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, o'yin bolalarni rivojlanishi uchun sharoit yaratadi, ya'ni o'yin jarayonida o'zaro munosabat malakalari paydo bo'ladi, murakkab ahloqiy his-tuyg'ular shakllana boradi. Har bir o'yin tarbiya vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Logopedik o'yinlarni to'g'ri tanlash va bolalar bilan to'g'ri o'tkazish o'ta muhim ahamiyatga ega. O'yinni o'tkazish jarayonini shunday uyushtirish kerakki, unda bolalar o'rtoqlarcha munosabatda bo'lishlari, insonparvarlik, vatanparvarlik, ijtimoiy foydali mehnatga to'g'ri munosabatda bo'lishni o'rganishlari lozim. O'yin bolalar uchun haqiqiy hayotdir. O'yin bolaning asosiy faoliyati hisoblanadi. To'g'ri tashkil qilingan o'yin nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarda yangi so'zlarni o'rganish va ishlatish uchun ehtiyoj tug'diradi, ularning lug'at boyligini oshiradi. Mashhur pedagog va shifokor ye.A.Arkin o'yin bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga katta ta'sir etadi, deb ta'kidlaydi.

O'yin mavzusini tanlashda mavzuning dastur talablariga muvofiqligini hamda tushunarlilikini hisobga olish lozim. O'yinlarning haddan tashqari turli-tuman bo'lishiga ortiqcha e'tibor berish ham to'g'ri emas. Ba'zan turli ta'limiy vazifalarni amalga oshirishda bitta o'yinni turli variantlarda o'tkazish ham maqsadga muvofiq bo'ladi va ijobiy natijalar beradi.

Logopedik o'yinlarni tashkil etishda tarbiyaviy-tashkiliy ishlardan farqli ravishda, logopedning ishi o'yinlarni to'g'ri tashkil etishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Logopedik o'yinlarni o'tkazishning vazifalari quyidagilardan iborat bo'ladi:

1. Bolalarni to'g'ri nafas olish va nafas chiqarishga o'rgatish;
2. Ovozni rivojlantirish, past va baland ovozda gapirishga o'rgatish;
3. Eshituv diqqati va nutq eshitishni rivojlantirish;
4. Tovushlar talaffuzidagi kamchiliklarni bartaraf etish;
5. Bolalarda logopedik o'yinlar orqali duduqlanishni bartaraf etish;

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Bilbao, Spain on November 10th, 2022.

www.conferencezone.org

6. Bolalarda mayda qo‘l matorikasi hamda umumiy harakat matorikalarini rivojlantirish.

Maktabgacha ta‘lim muassasalari tarbiyalanuvchilarining nutq buzilishlarining rivojlanishi va ularni bartaraf etish uchun bir necha xil o‘yinlardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, “Kapalaklar uchayapti”, “Shamol esayapti”, “Kimning qushchasi uzoqqa uchadi”, “Quyosh va yomg‘ir”, “Mushuk va sichqon”, “Aks-sado”, “Shirin murabbo”, “Quvnoq tilcha”, “Do‘kon”, “Nasos”, “O‘z rasmingi top”, “Chivinlar”, “Poezd” va “Asalarilar” kabi logopedik o‘yinlardan foydalanish mumkin.

Logopedik o‘yinlarni tashkil etish va bolalar bilan to‘g‘ri o‘tkazishda logoped turli nutq kamchiligiga ega bo‘lgan bolalarning qobiliyatlarini ham inobatga olishi lozim bo‘ladi. Logopedik o‘yinlarni o‘tkazish orqali bolalarda nutqdan uyalmaslik, muloqotga kirishish, to‘g‘ri va ravon gapirish kabi xislatlar rivojlantirib boriladi.

Adabiyotlar:

1. В.И.Селиверстов. “Игра в логопедической работе с детьми”, Москва, 1986.
2. Е.Л.Крутий. “Волшебная логопедия”, Столкер, 1999.
3. О.В.Провдина. “Логопедия”, Москва, 1977.
4. А.П.Усова. “Роль игра в воспитании детей”, Москва, 1976.
5. К.Шодиева. “Мақтабгача ёшдаги болаларни тўғри талаффузга ўргатиш”, Тошкент, 1995.
6. Г.А.Волкова. “Логопедическая ритмика”, Москва, 1985.
7. Д.В.Менджерицкая. “Воспитания в детской игре”, Москва, 1982.
8. А.И.Максаков, Г.А.Гумакова. “Учите играя”, Москва, 1979.
9. Г.А.Волкова. “Игровая деятельность в устранения замкания у дошкольников”, Москва, 1983.
10. Л.Успенская. “Устранения замкания у дошкольников”, Москва, 1990.
11. М.Даминова, Т.Адамбоева. “Ўйин машғулоти”, Тошкент, “Ўқитувчи”, 1993.
12. Ж.В.Хусанова. “Тўғри гапирайлик”, Тошкент, “Ўқитувчи”, 1995.
13. Р.Т.Талипова. “Игра и речь”, Тошкент, 1974.

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Bilbao, Spain on November 10th, 2022.

www.conferencezone.org

14. М.Ю.Аюпова. “Коррекция ишлар методикасидан (логопедия)”, Тошкент, 2001.
15. Л.Р.Мўминова, М.Ю.Аюпова. “Логопедия”, Тошкент, 1993.
16. Беккер К.П, Совак М. “Логопедия”, Москва, 1981.
17. Mexribonu Adashaliyeva, Mirzoxid Bekmirzayev, Onaxon Bekmirzayeva. TRAINING OF QUALIFIED SPECIALISTS IS A CHALLENGING PROBLEM. Международный научный журнал «Научный импульс». № 3 (100), часть 1. Октябрь, 2022.
18. Бекмирзаев, М. А., & Холиков, Ж. Т. У. (2022). ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. In Colloquium-journal (No. 4 (127), pp. 18-21). Голопристанський міськрайонний центр зайнятості.
19. Р.Ш.Шомахмудов, Л.Р.Мўминова. “Боғча ва кичик мактаб ёшидаги болалар талаффузидаги нуқсонларни тузатиш”, Тошкент, 1981.
20. Е.С.Алмазова. “Логопедическая работа по восстановлению голоса”, Москва, 1973.